Uusia haasteita maaseudun tulevaisuuden tekemisessä

Maaseudun kehitykselle on totuttu asettamaan tavoitteita erityisesti väestön ja työpaikkojen osalta. Menneisyydessä näihin on voitu vaikuttaakin. Mutta entä tulevaisuudessa? Ja onko se edes tarpeellista? Se, missä väestö asuu ja mitä se tekee, on moninaisten työhön, vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin ja elämäntyyliin liittyvien valintojen tulosta. Asetammeko tavoitteita väärille asioille? Pitäisikö tavoitteita asettaa ihmisten kokemalle hyvinvoinnille, inspiroitumisen asteelle ja Teboilin baarin asenneilmastolle?

Maaseutua leimaa myös vahva suunnitteluharha. Maaseudulla on totuttu suunnittelemaan maatila-, kylä-, kunta-, seutukunta- ja maakuntatasolla. Suunnitelma toki yhdensuuntaistaa toimintaa ja pienentää ajattelemattomuudesta aiheutuvia riskejä, mutta se voi myös jäykistää ja ohjata toistamaan tunnettua. Sattuma ohjaa elämäämme enemmän kuin uskallamme tunnustaa; sellainen on ollut monen menestystarinan kätilönä. Pitäisikö maaseudun vahva suunnitteluperinne ohjata palvelemaan uusia isäntiä, ihmisten erilaisia tarpeita ja innostuksen lähteitä viranomaisten ja rahoittajien sijasta?

Tulevaisuuden tekemistä vaikeuttaa myös ohjaustarveharha. Maaseudun ihmisetkin ovat jo turtuneet siihen, että yhteiskunta ohjaa ja tukee lähes kaikkea. Monesta uudesta ideastakin kysytään ensimmäisenä, että saakohan tähän tukea. Keskushallinnossa maalaisten oma-aloitteisuutta pelätään: jos vaikka kaatavat väärän puun tai pissivät marjareissullaan metsään. Haloo! Minne on kadonnut se luottamus ihmisiin, jonka varassa Suomen itsenäisyys ja hyvinvointi rakennettiin? Pitäisikö maalaisten ottaa mallia arabikevään kansannousuista ja ottaa aloite omiin käsiinsä maaseudun tulevaisuuden tekemisessä?

Maaseutu on saanut toimia samalla käyttöjärjestelmällä harvinaisen pitkään, useiden vuosikymmenten ajan. Vahvasti yhteiskunnan turvaama hyvinvointi on kätkenyt kaapunsa alle kasvan säätelyn ja alamaisaseman. Maaseutualueet ovat tässä suhteessa samankaltaistuneet, mutta samalla niiden sisäinen rakenne on pirstaloitunut. 1970-luvun normimaatiloista on siinnyt maatalousyrityksiä, ympäristötiloja, matkailutiloja ja retriittikeskuksia. Valtion metsätorppareista on tullut puun tehotuottajia, energiayrittäjiä, omatoimituhertajia, puunhalaajia ja maailmanpelastajia hiilinieluineen. Salomailla häärivät cityvihreät ja kepulaisetkin on päivitetty versioon 2.0. Osuustoiminta oli sata vuotta maaseudun sydän-keuhkokone, joka levitti markkinaehtoisen hyvinvoinnin maan joka kolkkaan – nyt maaseudulle syntyvän uuden liiketoiminnan satoa ja sieltä vetäytyvän hyvinvointivaltion rippeitä korjaavat salkkuihinsa kansainväliset pääomasijoittajat. Maailma on muuttunut ja samankaltaisuuden hallintamekanismit ovat menettäneet otettaan maaseudusta!

Tulevaisuuden maaseudulla ei enää muutu kovin moni asia yhtä nuppia kääntämällä. Maaseudun toimijoilla on hyvin monenlaisia tavoitteita ja toimintamalleja. Tällaisen sekakuoron kapellimestarilla täytyy olla monet nuotit ja monenvärisiä tahtipuikkoja. Keskitetyillä päätöksillä on pienempi rooli kuin moniäänisen verkoston innostamisella ja usuttamisella. Maaseutua on mietitty hyvin vahvasti rakenteiden ja toimintojen kautta. Pitäisikö ne unohtaa hetkeksi ja keskittyä ihmisiin? ELY-keskuksen takaovelle virkamies kysymään "do you have a dream?" Jos on, rahat kouraan ja uutta tulevaisuutta tekemään. Työpaikka- ja väestötilastot roskakoriin ja mittamiesten kouraan hönkäpiipparit, joilla voidaan todeta ihmisten innostuneisuuspaine, onnellisuusarvo ja yritteliäisyyspitoisuus? Katsotaan sitten, miltä Pohjois-Karjala näyttää vuonna 2050…

Tuomas Kuhmonen